

מדוע נכתבה פרשת מזבח הקטורת בנפרד משאר הכלים?

הקדמה: מבנה פרשיות המשכן

כמעט כל החלק האחרון של ספר שמות - פרשיות תרומה, תצוה, ויקהל ופקודי וגם חלק מפרשת כי תשא - עוסק במשכן ובכליו, ובבגדי הכהונה: פרשת תרומה עוסקת בציווי המפורט של עשיית המשכן וכליו.¹ פרשת תצוה עוסקת בציווי עשיית בגדי הכהונה,² קידוש הכהנים בשבעת ימי המילואים, קרבן התמיד ומזבח הקטורת. פרשת ויקהל עוסקת בתיאור בניית המשכן וכליו. פרשת פקודי עוסקת בתיאור עשיית בגדי הכהונה, ובסופה בהקמת המשכן ובנתינת כליו לתוכו.

והנה למרבה הפלא בפרשת תרומה, שמצווה על עשיית כלי המשכן לא מופיע הציווי על עשיית מזבח הקטורת! ציווי זה מופיע רק בסוף פרשת תצוה! יש לציין שבהמשך הפרשיות העוסקות במשכן ובכליו - כי תשא ויקהל ופקודי - מופיע תמיד מזבח הקטורת במקומו: אחרי הארון השולחן והמנורה, ולפני מזבח העולה - שבע פעמים!³ נשאלת אם כן השאלה: מדוע הפרשה הראשונה המצווה על מזבח הקטורת, איננה במקומה הטבעי - בפרשת תרומה, אלא רק בסוף פרשת תצוה? שאלה זו כבר שאל הראב"ע (שמות כה, כב): "יש לתמוה: למה לא הזכיר מזבח הקטורת?!"

¹ לפי סדר זה: הארון, השולחן, המנורה, יריעות המשכן, קרשי המשכן, מזבח העולה וחצר המשכן.
² על סדר בגדי הכהונה בהופעות השונות ומטרתם עיין במאמרים הקודמים על בגדי הכהונה.
³ א. בציווי ד' למשה על משיחת הכלים בשמן המשחה (שמות ל, כו-כח),
 ב. בציווי ד' למשה על עשיית הכלים על ידי בצלאל ואהליאב והחכמים (שמות לא, א-ט),
 ג. בציווי משה לבני ישראל על עשיית המשכן וכליו (שמות לה, ד-טז),
 ד. בעשיית הכלים על ידי בצלאל ואהליאב והחכמים (שמות לו, א - לח, ז),
 ה. בהבאת הכלים אל משה (שמות לט, לג-לט),
 ו. בציווי ד' אל משה להקים את המשכן ולהעמיד את כליו בתוכו (שמות מ, א-ו).
 ז. בהקמת המשכן וכליו על ידי משה (שמות מ, יז-כט).

הרמב"ן (ל, א) הרחיב יותר: "הנה מזבח הקטורת מן הכלים הפנימיים, היה ראוי שיזכרנו עם השולחן והמנורה שהוא מונח עמהם! וכן הזכירם במעשה, בפרשת ויקהלי⁴!"
בשאלה זו עסקו ראשונים נוספים ואחרונים, וענו תשובות בכיוונים שונים, ומהן נוכל ללמוד על יחודו של מזבח הקטורת, ועל המשכן וכליו באופן כללי.

א. הסבר הראשונים והגר"א: מזבח הקטורת אינו מעכב בהשראת השכינה

כתב הראב"ע (שמות כה, כב): "יש לתמוה: למה לא הזכיר מזבח הקטורת?! והתשובה בדרך משל: כי הכבוד לא ימוש. על כן הארון דמות כסא, והנה מנורה ושולחן ערוך. על כן לא הזכיר מזבח הקטורת רק אחר מזבח העולה, בעבור שיזהיר: 'לא תעלו עליו... עולה ומנחה ונסך' (שמות ל, ט). ומשה הזכירו לבני ישראל אחר המנורה, וכן במעשה".
כיון שדברי הראב"ע קשים להבנה, נדון בכל חלק מדבריו בנפרד.

1. ביאור החלק הראשון של דברי הראב"ע

דברי הראב"ע בחלקם הראשון "והתשובה בדרך משל: כי הכבוד לא ימוש. על כן הארון דמות כסא, והנה מנורה ושולחן ערוך", סתומים במקצת, ונראה שכוונתו היא כדברי הספורנו (שמות כה, כג): "ועשית שלחן - אחר מעשה הארון, שהיה כדמות כסא לשכינה, כאמרו: 'ונועדתי לך שם' (שם, כב), צוה על שלחן ומנורה, כמנהגם לפני השרים, כענין השונמית, באמרה: 'ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה' (מלכים ב ד, י)".

דהיינו: אדם עני, שאין ידו משגת לקנות רהיטים בסיסיים, נאלץ לשבת על הרצפה, ולאכול עליה בחושך, וכן לישון על הרצפה.
לעומתו, אדם ממוצע יושב לאכול על כסא הסמוך לשולחן, ולפניו מנורה המאירה לו בשעות החשיכה, והוא ישן על מיטה.

למעלה ממנו, מלך בשר ודם, שמלבד הצורך שיש לו בארבעת הכלים האלה, שלושה מהם - הכסא השולחן והמנורה, גם מבטאים את כבודו של המלך, את עושרו ואת חשיבותו, כמו שיתבאר:

המלה "כסא" משמשת כמלה נרדפת למלה "מלכות", כמו שאמר פרעה ליוסף: "אתה תהיה על ביתי ועל פיד ישק כל עמי, רק הכסא אגדל ממך" (בראשית

⁴ עיין בהערה הקודמת, שם נמנו שבעה מקומות שבהם מזבח הקטורת צמוד לשולחן ולמנורה, ומהם שני מקומות כבר בפרשת כי תשא!

מא, מ), ופירש רש"י שם: "רק הכסא - שיהיו קורין לי מלך. כסא - לשון שם המלוכה, כמו: 'ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך' (מלכים א, א, לו)".
 על השולחן כתב רש"י (שמות כה, כד): "השולחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים: 'שלחן מלכים'".

על כפתורי המנורה כתב רש"י: "כפתריה - כמין תפוחים עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושים למנורות שלפני השרים".
 אבל המיטה אינה מבטאת את כבודו של המלך, אלא אדרבא, את חסרונו, שהוא עיף וזקוק למנוחה, ולכן המיטה אינה נמצאת בטרקלינו של המלך, אלא בחדר פנימי.

כיון שמלכות ד' היא כעין מלכות מלך בשר ודם⁵, לכן הכלים שמבטאים את כבודו של מלך בשר ודם - הכסא השולחן והמנורה - ונמצאים בטרקלינו, נמצאים גם בארמונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הלא הוא המשכן, ואילו המיטה אינה נמצאת כלל במשכן, כיון שד' אינו צריך לנוח, כמובן, כמו שנאמר: "אלקי עולם ד', בורא קצות הארץ, לא ייעף ולא ייגע" (ישעיהו מ, כח)⁶!

הראב"ע כתב: "הארון דמות כסא", וכן כתב הספורנו: "הארון, שהיה כדמות כסא לשכינה". מנין למדו הראשונים שהארון הוא כדמות כסא לשכינה? דבר זה ניתן ללמוד ממספר מקומות בנביאים ובכתובים בהם נקרא ד' בשם "ישב הַפְּרָזִים"⁷, ואם כן עולה שהארון הוא כעין כסאו של הקב"ה⁸!

⁵ עיין ברכות נח ע"א.

⁶ אמנם מצאנו שהמשכן קרוי "מטה", כמו שכתב רש"י בשיר השירים (א, טז): "המשכן קרוי 'מטה', שנאמר: 'הנה מטתו שלשלמה' (שיר השירים ג, ז), וכן המקדש קרוי 'מטה', שנאמר ביואש 'בחדר המטות' אשר בבית ד' (מלכים ב יא, ב-ג)", אבל כינוי זה אינו מצד השינה על המיטה, כמובן, אלא כמו שרש"י שם המשיך והסביר: "על שהם פריין ורביין של ישראל", דהיינו שבזכות בית המקדש פרו ורבו בני ישראל מאד - עיין בשיר השירים רבה סוף פרשה א.

הסבר אחר כתב רש"י בספר מלכים (ב יא, ב): "בחדר המטות - בעליית בית קדשי הקדשים, כמה שהוא אומר (בסמוך פסוק ג): 'ויחי אתה בית ד' מתחבא' וגו'. עליו אמר דוד: 'כי יצפנני בסכה יסתיני בסתר אהלוי' (תהלים כז, ה). וקורא אותה 'חדר המטות' על שם 'בין שדי ילין' (שיר השירים א, יג)". כלומר בית המקדש נקרא "חדר המיטות" לא מצד הצורך במנוחה, אלא מצד ההדגשה שזהו המקום המבטא את אהבת ד' לעם ישראל - עיין על כך במאמר "בטבעת הארץ יהיו הבדים, לא יסרו ממנו" בפרשת תרומה פ"ב סעיף 4.

⁷ שמואל א ד, ד; שמואל ב ו, ב; מלכים ב יט, טו; ישעיהו לו, טז; תהלים פ, ב; תהלים צט, א; דברי הימים א יג, ו.

⁸ עיין גם ברמב"ן בשמות כה, כא, הובאו דבריו במאמר "מדוע נכפל הציווי לתת את העדות אל הארון?" בפרשת תרומה פ"ב, וברמב"ן בשמות כה, ב ובדברים י, א, הובאו דבריו במאמר "מהי תכלית המשכן ומהו הכלי העיקרי במשכן?" בפרשת תרומה פ"א.

לסיכום חלק זה של דברי הראב"ע: הארון, השולחן והמנורה הם כלים המבטאים את כבוד המלך, ולכן כלים מעין אלה נמצאים במשכן, ומופיעים כבר בציווי הראשון, בעוד שמזבח הקטורת אינו כלי הכרחי לפני מלכים ושרים, ולכן אין הוא נזכר בציווי הראשון בין שאר כלי המשכן.

2. ביאור החלק השני של דברי הראב"ע

עוד כתב הראב"ע שם בהמשך דבריו: "על כן לא הזכיר מזבח הקטורת, רק אחר מזבח העולה, בעבור שיזהיר: 'לא תעלו עליו עולה ומנחה ונסך'".

במבט ראשון נראה מדברי ראב"ע אלו שהתורה רצתה לכתוב את פרשת מזבח הקטורת בצמוד למזבח העולה דווקא, בגלל האזהרה הכתובה במזבח הקטורת: "לא תעלו עליו עולה ומנחה". אבל יש להעיר על כך שתי הערות:

א. פרשת מזבח הקטורת אינה צמודה כלל לפרשת **מזבח העולה** המופיעה בפרשת תרומה (כז, א-ח), אלא לפרשת **קרבן התמיד**, הקרב על גבי מזבח העולה (כט, לח-מו). וכנראה שזו כוונת הראב"ע באומרו "לא הזכיר מזבח הקטורת רק אחר [קרבן התמיד הקרב על] מזבח העולה, בעבור שיזהיר: 'לא תעלו עליו עולה ומנחה ונסך'".⁹

ב. בשביל האזהרה "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה, ונסך לא תסכו עליו" לא היתה התורה צריכה לדחות את פרשת מזבח הקטורת עד אחרי פרשת קרבן התמיד, שכן על עולה ומנחה ונסך למדנו כבר בחומש בראשית: קין והבל הביאו "מנחה לד' " (ד, ג-ה), נח הקריב "עלת" (ח, כ), ויעקב ניסך נסך (לה, יד)!

אכן נראה שאין כוונת הראב"ע לומר שהתורה הפרידה את פרשת מזבח הקטורת מפרשיות שאר כל הכלים, **כדי** להצמיד את מזבח הקטורת לפרשת קרבן התמיד. כוונתו היא שאחר שלמדנו ששאר כלי המשכן מבטאים את כבוד המלך, ואילו מזבח הקטורת אינו מהכלים ההכרחיים, **לכן** הפרידה התורה את פרשת מזבח הקטורת מפרשיות שאר כל הכלים, כפי שהתבאר בסעיף הקודם. אבל עדיין יש לשאול שאלה נוספת: גם אם היתה סיבה טובה להפריד את פרשת מזבח הקטורת מפרשיות שאר כל הכלים, מדוע נכתבה הפרשה **דווקא** בסוף פרשת תצוה? **על כך** ענה הראב"ע: "על כן לא הזכיר מזבח הקטורת רק אחר מזבח העולה, בעבור שיזהיר: 'לא תעלו עליו עולה ומנחה ונסך'". כלומר: אחרי שיש סיבה טובה

⁹ יש לשים לב שבפרשת מזבח העולה לא כתבה התורה ששם המזבח הוא "מזבח העולה", וכן היא לא כתבה שתפקיד המזבח הוא להקרבת קרבנות. זאת בניגוד לפרשיות השולחן והמנורה שבכל אחת מהן נאמר גם מה תפקיד הכלי: "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד" (כה, ל). "והעלה את נרתיה, והאיר על עבר פניה" (שם, לו). רק בפרשתנו, בפרשת התמיד נאמר: "וזה אשר תעשה על המזבח: כבשים בני שנה שנים ליום תמיד" (כט, לח).

לדחות את פרשת מזבח הקטורת ממקומה, היכן מתאים לכותבה? אחרי פרשת קרבן התמיד, כדי להדגיש שכל הקרבנות, המנחות והנסכים קרבים רק על מזבח העולה, ולא על מזבח הקטורת¹⁰.

3. הסבר הספורנו

הראב"ע הסביר מדוע מזבח הקטורת אינו דומה לשאר כלי המשכן, אך הוא לא הסביר מה ענינו של מזבח הקטורת.

מהו אם כן ענינו של מזבח הקטורת?

כתב הספורנו בסוף פרשת תצוה (שמות ל, א): "לא הוזכר זה המזבח עם שאר הכלים בפרשת תרומה, כי לא היתה הכוונה בו להשכיף הא-ל יתברך בתוכנו, כמו שהיה הענין בשאר הכלים, כאמרו: 'ושכנתי בתוכם', 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו' (לעיל כה, ח-ט).

גם לא היה ענינו להוריד מראה כבודו בבית, כענין מעשה הקרבנות, כאמרו: 'ונועדתי שמה לבני ישראל' (שם כט, מג), וכן העיד משה רבינו באמרו: 'זה הדבר אשר צוה ד' תעשו, וירא אליכם כבוד ד'" (ויקרא ט, ו).

אבל היה ענין זה המזבח **לכבד את הא-ל יתברך** אחרי בואו לקבל ברצון עבודת עמו בקרבנות הבקר והערב, ולשחר פניו במנחת קטרת, על דרך 'הבו לד' כבוד שמו, שאו מנחה ובאו לפניו' (דהי"א טז, כט).

בדברי הספורנו שלושה חלקים:

בחלק הראשון כתב הספורנו שהשכינה שורה על ידי הימצאות כלי המשכן במקומם.

בחלק השני כתב הספורנו שמראה כבוד ד' יורד לבית המקדש דרך עבודת הקרבנות.

¹⁰ א. אמנם החזקוני (שמות ל, א) העתיק רק את דברי הראב"ע האחרונים, ודבריו צ"ע, כמו שנתבאר.

ב. עוד יש להעיר על מה שכתב הראב"ע בסוף דבריו: "ומשה הזכירו לבני ישראל אחר המנורה, וכן במעשה", שנראה מדבריו כאילו רק בדברי משה ובעשיית הכלים נזכר מזבח הקטורת אחר המנורה, ובאמת מזבח הקטורת נזכר אחר המנורה כבר בדברי ד' אל משה ביחס למשיחת כל הכלים בשמן המשחה (שמות ל, כב-כז), וביחס לעשיית כל הכלים על ידי בצלאל ואהליאב (שמות לא, א-ח), עוד לפני הציווי של משה לבני ישראל על עשיית המשכן (שמות לה, ד-כ), וכן נזכר מזבח הקטורת אחר המנורה בציווי ד' אל משה להקים את המשכן ולהעמיד את כליו בתוכו (שמות מ, א-ה), וכמו שהתבאר בהערה 3.

בחלק השלישי כתב הספורנו שענינם של מזבח הקטורת והקטורת היה לתוספת כבוד אחרי השראת השכינה וירידת כבוד ד' במשכן, ולכן הוא לא נזכר יחד עם שאר הכלים בפרשת תרומה.

יש להעיר שדבריו בחלק הראשון והשני, בהם חילק בין השראת השכינה לבין ירידת מראה כבוד ד', אינם ברורים דים, ולולא דבריו היה נראה שהשראת השכינה ומראה כבודו של ד' הם מושגים זהים¹¹. אכן, כבר כתב ה"פרדס יוסף" כאן שלא הבין את תחילת דבריו.

בדבריו האחרונים אמר הספורנו **שמזבח הקטורת הוא רק לתוספת כבוד**, ולכן הוא לא נזכר יחד עם שאר הכלים בפרשת תרומה, שענינם "להשכן האל-יתברך בתוכנו".

נראה להוסיף שמצד שני, כיון שענינו הוא לכבוד, הוא נמצא בתוך הקדש, ולכן הוא נזכר בכל שאר הפעמים אחרי הארון השולחן והמנורה, ולפני המזבח החיצון¹².

4. הסבר הגר"א

הסבר דומה כתב הגר"א בספרו "אדרת אליהו" (שמות ל, א): "ועשית מזבח מקטר קטרת - לא הוזכר [מזבח זה] בעשיית כלי המשכן, כי הזהיר תחילה על המשכן וכליו (פרקים כה-כז), והבגדים (פרק כח), וקריבת אהרן למזבח (כט, א-לז), ואחר כך אמר עשיית התמיד (כט, לח-מד), ואמר: בזה אשכון בתוככם (עין כט,

¹¹ עיין במאמר "מהי תכלית המשכן ומהו הכלי העיקרי במשכן?" בפרשת תרומה בפ"ג. ¹² א. על הביטוי של הספורנו "מנחת קטורת" עיין רש"י במדבר טז, טו: "אל תפן אל מנחתם - לפי פשוטו הקטורת שהם מקריבים לפניך".

ב. אפשר שזו גם כוונת הרמב"ן (שמות ל, א): "הנה מזבח הקטורת מן הכלים הפנימיים, היה ראוי שיזכירו עם השולחן והמנורה שהוא מונח עמהם! וכן הזכירם במעשה, בפרשת ויקהל! אבל הטעם להזכירו כאן, אחר המשכן וכל כליו והקרבנות, בעבור שאמר בתשלום הכל: **יוקדש בכבודי** (לעיל כט, מו), 'ושכנתי בתוך בני ישראל' (שם, מה), אמר כי עוד יתחייב להם שיעשו מזבח מקטר קטרת **להקטיר לכבוד השם**". עיין בפירוש הטור הארוך שכתב בשם הרמב"ן רק דברים אלו, בלא המשך דבריו שנאמרו על פי הסוד.

ג. הרמב"ן שם המשיך וכתב: "וזהו רז שנמסר למשה רבינו, שהקטרת עוצרת המגפה (שבת פט ע"א), כי הקטרת במדת הדין (זוה"ק ויקרא יח), שנאמר: 'ישימו קטורה באפך' (דברים לג, י), מן 'וחרה אפי' (שם לא, יז), והוא מה שאמר בקטרת זרה: 'ועל פני כל העם אכבד' (ויקרא י, ג), שידעו כבודי, כי לא ישא לפשעכם ויזהרו בכבודי. ולכך אמר כאן: 'ונתת אתו לפני הפרכת אשר על ארן העדת, לפני הכפרת אשר על העדת, אשר אועד לך שמה' (פסוק ו), כי מה צורך להאריך בכל אלה, ולא אמר 'ונתת אתו לפני ארן העדת באהל מועד', כאשר אמר בפרשת פקודי (להלן מ, ה) אבל הוא להורות על ענינו". כאמור, הטור לא העתיק חלק זה. ועיין בהמשך המאמר לגבי עצירת המגפה ולגבי האריכות בתיאור מיקום המזבח.

מה-מו), ואחר כך הזכיר עשיית מזבח הקטורת (ל, א-י) וכסף הכפורים (ל, יא-טז),
יורה שזה לא היה מעכב בהשראת השכינה, רק אלו היו לכפרת ישראל, וכן אמר
 בכסף הכפורים: 'לכפר על נפשותיכם' (ל, טו-טז)".

גם הגר"א כתב שמזבח הקטורת לא היה מעכב בהשראת השכינה, בדומה
 לדברי הראשונים, אלא שהוא לא כתב שתכלית המזבח היתה לתוספת כבוד,
 כדברי הספורנו, אלא לכפרה.

על מה מכפרת הקטורת? דבר זה נאמר בגמרא במסכת יומא (מד ע"א): "תני
 רבי חנניא: למדנו לקטורת שמכפרת, שנאמר: 'ויתן את הקטרת ויכפר על העם'
 (במדבר יז, יב). ותנא דבי רבי ישמעאל: על מה קטורת מכפרת? על לשון הרע"¹³.
 על פי זה כתב בספר "יושב אהלים"¹⁴ (שמות ל, א): "אחר דכתיב בפסוק
 הקודם תכלית המשכן, דהיינו 'לשכני בתוכם', פירש הכתוב איך יכינו בני ישראל
 את עצמם להיות עם אחד לקבל השכינה? על ידי מזבח הקטורת... שהקטורת
 מכפרת על לשון הרע, שגורם הרבה שנאת חינם". ועוד נעסוק בענין זה בעזרת ד'
 לקראת סוף המאמר.

ב. הסבר האחרונים:

מזבח הקטורת אינו מעכב בעבודת המשכן

הסבר אחר כתבו מספר אחרונים, ולפיו פרשת מזבח הקטורת אינה מופיעה
 בפרשת תרומה, כיון שכל הכלים הנזכרים בפרשת תרומה מעכבים את סדר
 העבודה, ואם אין את הכלי אי אפשר לעשות את העבודה, מה שאין כן מזבח
 הקטורת, שאינו מעכב את ההקטרה.

1. הסבר ה"משך חכמה" ושו"ת "הלכות קטנות"

כך כתב ה"משך חכמה" כאן (שמות ל, א): "הראב"ע נתקשה מדוע לא נכתב
 ציווי עשיית מזבח הקטורת, רק אחרי כלות פרשת המשכן והמילואים. והעיקר כי
 כל הציוויים כמו הארון אם אין ארון אין מניחים לוחות, וכן בלא מזבח אין
 מקריבין עולת התמיד, וכן בלא בגדים אין הכהן רשאי לעבוד, ובלא מנורה אינו
 רשאי להדליק הנרות, ובלא שולחן אין מניחין לחם הפנים, אבל מזבח מקטר
 קטורת... הלא קיימא לן דהקטורת נקטרת אף אם אין מזבח, וכמו דאמר רב
 בזבחים (נט ע"א) דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, ואינו רק למצוה. ולכך

¹³ עיין שם בהמשך הגמרא וברש"י ובריטב"א וכן בספר "שמירת הלשון" ח"ב פרשת קרח בהערה.

¹⁴ הרב יעקב מנטרוז, ירושלים תשנ"ט.

כתיב בתר דהשלים כל הדינים מן הכלים והבנינים המוכרחים להשראת הכבוד במשכן הקדוש".

כעין זה, בקיצור, אבל עם תוספת מסוימת, כבר כתב בשו"ת "הלכות קטנות"¹⁵: "שאלה: למה איחר הכתוב בסוף פרשת תצוה מעשה מזבח הקטורת אחר כל המעשים? תשובה: מורי חמי, הרב המובהק מוהר"מ גאלנטי נר"ו, תירץ דאיתא בזבחים (נט ע"א) שאם נעקר המזבח החיצון ממקומו אין לעשות הקרבנות, אבל המזבח הפנימי אינו מעכב, ויתנו הקטורת במחתה, דומיא דלפני ולפנים ביום הכפורים, לפיכך נעקר ממקומו - לומר שאינו מעכב". וכן כתבו מפרשים נוספים¹⁶.

2. תוספת הסבר של המלבי"ם: כלי המשכן הם כנגד איברי האדם

גם המלבי"ם (שמות ל, א) כתב הסבר זה, אלא שהמלבי"ם כתב זאת כחלק ממערכה כללית שבה ביאר שכלי המשכן הם כנגד איברי האדם העיקריים: "כבר ביארנו ברמזי המשכן שמה שלא הזכיר בין כלי ההיכל את מזבח הקטורת, ובין כלי החצר את הכיור, והניח מלהזכירם עד סוף כל הענינים, הוא מפני ששני הכלים האלה לא היו כנגדם כלים באדם ובעולם. כי בחלק החזה לא נמצא רק הלב והריאה, שנגדם היה בהיכל השולחן והמנורה, לא יותר, ומזבח הקטורת אין כלי מקביל לו, שלכן אינו מעכב, והלכה דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו" (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ג).

יש לציין שהיסוד שכלי המשכן הם כנגד אברי האדם מופיע כבר בכוזרי (ב, כו-כח) בצורה אחרת, והמלבי"ם חילק את כל כלי המשכן לשלושה חלקים בדומה לגוף האדם, ודבריו יפים מצד עצמם הן ביחס למשכן בכלל והן ביחס לדחיית פרשת מזבח הקטורת ממקומה לסוף פרשת תצוה.

א. מדוע כתב המלבי"ם שכלי המשכן כנגד איברי האדם?

כאמור בפרק הקודם, המפרשים כתבו שכלי המשכן הם כנגד הכלים הנמצאים בארמון המלך ומבטאים את כבודו, עושרו וגדולתו, וכיון שמלכותו של ד' היא כעין מלכות בשר ודם, לכן הכלים שמבטאים את כבוד המלך ונמצאים בטרקלינו, נמצאים גם בארמונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה - במשכן. אבל הסבר הכוזרי והמלבי"ם טעון הסבר: מדוע שכלי המשכן יהיו כנגד אברי האדם? נראה שהדבר בא לבטא שהאדם צריך להשכין את ד' בתוכו, כמו שד' שוכן במשכן. וכך כתב המלבי"ם על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה,

¹⁵ לרב יעקב חאגיז ח"ב סימנים יד-טז, הובאו דבריו ב"תורה שלמה" שמות ל, א.

¹⁶ עיין "הכתב והקבלה" ו"פרדס יוסף".

ח): "וצוה 'וכן תעשו' שכל אחד יבנה לו מקדש בחדרי לבבו, כי יכין את עצמו להיות מקדש לד' ומעון לשכינת עוזו...¹⁷ ובאופן זה 'כן תעשו' - לדורות שכל אחד יבנה מקדש בחדרי לבבו, ויכין מזבח להעלות כל חלקי נפשו לד', עד שימסור נפשו לכבודו בכל עת"¹⁸.

ב. איזה איבר כנגד המנורה ואיזה איבר כנגד השולחן?

יש לעיין מה כוונת המלבי"ם באומרו "בחלק החזה לא נמצא רק הלב והריאה, שנגדם היה בהיכל השולחן והמנורה"? איזה כלי מקביל ללב ואיזה לריאה?

כתב על כך המלבי"ם (שמות כה, א)¹⁹: "בגוף האדם הפרטי נמצא שלש חלוקות: א. הראש והגלגולת, שהוא מעון ומשכן לנפש המשכלת.
ב. מן הצואר עד החזה, שם תשכון הנפש החיונית שמשכנה בלב.
ג. חלק התחתון של הגויה מן החזה ולמטה, שם משכן נפש הטבעית...
וכשנבקר את הכלים שהיו במחיצה השלישית ראינו שדומים מכל צד לכלי הנפש הצומחת, שהם האיציטומכא וכל חדרי הבטן המעכלים את המאכל ומבשלים אותו... וכן היה במשכן המזבח האוכל ומעכל את המזון הרוחני ולחם ד', ושם היו סירותיו לדשנו, ויעיו ומזרקותיו ומזלגותיו, שיראה המעיין שהם דומים לכלי האיציטומכא מכל צד.
ובמחיצה האמצעית היה שם הלחם הפנימי והמזון הקדוש, שעל הלחם יחיה האדם ודומה ללב שממנו תוצאות חיים.
ובמחיצה השלישית היו הארון והלוחות וספר התורה, שהוא דומה למח, ששם משכן הנפש המשכלת".
אם כן לפי המלבי"ם השולחן הוא כנגד הלב, ולפי זה עולה שהמנורה היא כנגד הריאות.

¹⁷ המלבי"ם הוסיף כאן: "כמו שאמר ד' לדוד: 'והגיד לך ד' כי בית יעשה לך ד'" (שמואל ב ז, יא), רצונו לומר: שאתה בעצמך תהיה בית לד' " ודבריו אלה אינם נראים פשוט, והמלבי"ם עצמו שם לא פירש כן.

¹⁸ דברי המלבי"ם מזכירים את מילות השיר "בלבבי משכן אבנה להדר כבודו, ובמשכן מזבח אשים לקרני הודו, ולנר תמיד אקח לי את אש העקדה, וקרבן אקריב לו את נפשי היחידה". אמנם שיר זה מיוחס לרבי יצחק הוטנר, שחי אחרי פטירת המלבי"ם (המלבי"ם חי בין השנים תקס"ט-תר"מ, והרב הוטנר חי בין השנים תרס"ו-תשמ"א), אבל יסודו של השיר הוא בדברי הספר חרדים (פרק לד): "בתוך לבי משכן אבנה לזיוו, קרבן תקריב לו נפשי היחידה" (עמ' קסא במהדורת ירושלים תשד"מ) ואפשר שדברי המלבי"ם יסודם בדברי הספר חרדים.
¹⁹ ב"רמזי המשכן" (דף רב ע"א במהדורה שבה רק פירוש המלבי"ם בלא החומש).

לעניות דעתי נראה לבאר על פי היסוד הכללי שכתב המלבי"ם "בחלק החזה לא נמצא רק הלב והריאה, שנגדם היה בהיכל השולחן והמנורה", ובשונה מדבריו "שעל הלחם יחיה האדם ודומה כהלב שממנו תוצאות חיים", **שהשולחן הוא כנגד הריאות, ואילו המנורה היא כנגד הלב!**
להסבר זה יש ארבע סיבות, שתיים ביחס לשולחן ושתיים ביחס למנורה:

א. בשולחן יש **שתי מערכות** של לחם הפנים (ויקרא כד, ו), מה שאין כן בשום כלי מכלי המשכן, וזאת **בדומה לשתי הריאות** שבגוף האדם!
ב. בין הלחמים היו "כמין חצאי קנים חלולים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו" (רש"י שמות כה, כט). דהיינו במערכת כלי השולחן היו **עשרים ושמונה צינורות**²⁰, **שמטרתם היא שבהם יכנס האויר**, בדומה לסימפונות שבריאות!

ג. **המנורה** שבנויה מבסיס רחב, שממנו עולה קנה מרכזי אחד, וממנו מסתעפים קנים לשני צידי המנורה, **דומה ללב** שממנו יוצא אבי העורקים, שממנו מסתעפים עורקים רבים לשני צידי הגוף!

ד. **המנורה** מסמלת את **החכמה**, כמו שאמרה הגמרא (בבא בתרא כה ע"ב): "הרוצה שיחכים - ידרים, ושיעשיר - יצפין, וסימניך: שלחן בצפון ומנורה בדרום", ופירש רבנו גרשם: "ומנורה בדרום - היינו חכמה, כדכתיב: 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי ו, כג)". ובתורה מצאנו במקומות רבים שהחכמה **נמצאת בלב**, כמו שנאמר בפרשתנו: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב" (כח, ג), וכן נאמר בפרשה הסמוכה: "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (לא, ו), וכן פעמים רבות²¹. אם כן ודאי מתאים להסביר שהמנורה רומזת ללב!

ג. הסבר ה"קדושת לוי": מזבח הקטורת מברר את הכהונה

הסבר בכיוון אחר לגמרי כתב בספר "קדושת לוי" (שמות ל, א): "מקשה הרמב"ן ז"ל: למה כתב מעשה מזבח כאן? הלא בפרשת תרומה - שם מקומה! והנראה כי כאן צוה הקב"ה לעשות את אהרן כהן גדול, ולעשות לו בגדי קדש, בגדי כהונה, ושמא חס ושלוש יהיה קטרוג על זה, כאשר היה בסוף - במחלוקת קרח על

²⁰ מנחות צו ע"א, רמב"ם פ"ג מהלכות בית הבחירה הי"ד.

²¹ ועיין עוד בפרשת ויקהל פרק לה, פסוקים י, כה, לה ובפרק לו פסוקים א, ב, ח ועיין עוד במשלי י, ח ובאיוב לו, כד ובקהלת א, טז ובפירוש "העמק דבר" בפרשתנו כז, כ.

כהונתו של אהרן, לכך ציוה הקב"ה אחר שנמשח אהרן בכהונה לעשות מזבח מקטר קטורת, ועל ידי הקטורת הוברר כי זה הציווי מהקב"ה שאהרן יהיה כהן גדול, כאשר היה באמת בסוף, במחלוקת קרח בקטורת".

דהיינו כיון שפרשת תצוה עוסקת כולה בכהונת אהרן ובניו - כמו שהתבאר בהקדמה, שהפרשה עוסקת בציווי עשיית בגדי הכהונה ובקידוש הכהנים בשבעת ימי המילואים - באה פרשת מזבח הקטורת להדגיש את כל מה שנאמר בפרשה, שאהרן ובניו הם הכהנים. ואם יתעורר ערעור על כהונת אהרן - מזבח הקטורת יברר שאהרן ובניו הם הכהנים, ולא אנשים אחרים. לכן מופיעה פרשת מזבח הקטורת דווקא בסוף פרשת תצוה!

יש לציין שחז"ל כבר אמרו שמלבד הקשר ההדוק שבין הקטורת לבין הכהונה, יש קשר מיוחד גם בין **מזבח הקטורת לבין הכהונה**, שזר הזהב שעל מזבח הקטורת סימן הוא לכתר כהונה (יומא עב ע"ב), כמו שהביא רש"י כאן (ל, ג)²².

ד. הסבר "צרור המור": מזבח הקטורת הוא הכלי החשוב ביותר במשכן אחרי הארון

הסבר כמעט הפוך מהכיוון שכתבו האחרונים לגבי מזבח הקטורת (בפ"ב) כתב בספר "צרור המור" על התורה, ולפיו מזבח הקטורת הוא הכלי החשוב ביותר במשכן אחרי הארון, ולכן הוא נכתב בסוף פרשת המשכן, כיון שאחרון אחרון חביב!

כך כתב "צרור המור" (שמות ל, ט): "הנה חתם מלאכת המשכן במזבח הקטורת, לפי שהוא הכלי היותר נבחר, זולת הארון שצוה בראשונה, לפי שהוא מכפר ומעשיר ומשמח, כאומרו: 'שמן וקטרת ישמח לבי' (משלי כז, ט). ותחילת המחשבה סוף המעשה, כי תכלית עשיית המשכן הוא לכפר על מעשה העגל²³, והתורה [הנתונה בארון] היא מכפרת, והקטורת היא עוצרת המגפה, ומסלקת חרון אף מישראל. וכבר ידעת מאמרם ז"ל: 'הכל הולך אחר החיתום' (ברכות יב ע"א), ולכן חתם כל דברי המשכן במזבח הקטורת, לפי שהוא מקשר כל דברי המשכן, ומקשר הדברים התחתונים בעליונים והעליונים בתחתונים, ולכן נקראת 'קטורת' לשון קישור, כמו: 'ומשרא קטריני' (דניאל ה, יב), לפי שמקשר כל הדברים ומחברם, ולכן אמר: 'ונתת אתו לפני הפרכת אשר על ארן העדת, אשר אָנְעַד לך

²² ועיין עוד בספר "דרש משה" לרב משה פיינשטיין שכתב: "מה שציווי עשיית מזבח הקטורת נאמר אחר כל עניני המקדש, ואף אחר ציווי המילואים, נראה כי כשהיו הבכורים כהנים לא היו יכולים להקטיר קטורת, אלא רק כשנתכהן אהרן ובניו יכלו להקטיר קטורת".

²³ עיין רש"י שמות לח, כא: "משכן העדת - עדות לישראל שיותר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם".

שמה'. וצוה להקטירו בבקר ובערב, כדי לסלק מידת הדין של לילה ומידת הדין של בין הערבים. ולהורות יותר על מעלתו אמר: 'וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה', שזה היה ביום הכפורים, להורות שכפרת ישראל של יום הכפורים תלויה בה, וזהו: 'אחת בשנה יכפר עליו לדתיתכם' (כאן ל, ז).

ומזה הטעם בעצמו אנו אומרים הקטורת בכל יום ויום בבקר ובערב, אחר כל התפילה, לפי שהקטורת היא חותם הכל וקישור הכל, וחותם התפילה היא הקטורת, שמקשרת כל התפילה ועושה ממנה עטרה, וקושרה כתר לקונו יתברך²⁴. "צרור המור" כתב: "הנה חתם מלאכת המשכן במזבח הקטורת... לפי שהוא מכפר ומעשיר ומשמח", והביא ראיה לכך שהקטורת משמחת: "כאומרו: 'שמן וקטרת ישמח לב' (משלי כז, ט)".

יש לשאול: מנין שהקטורת גם מכפרת ומעשירה?

---

²⁴ א. נראה שזו גם כוונת ה"שפתי כהן" (שמות ל, ט): "ועשית מזבח מקטר קטרת - אף על פי שזה הוא מן הכלים הפנימיים, והיה ראוי להזכירו עם המנורה והשולחן! [מכל מקום הוא נדחה ממקומו] כדי לחתום במזבח הקטורת, שעל ידי הקטורת מתקשר הכל, ועל ידה נעצרת המגפה, שלא תקטרג על אהרן, ולזה 'וכפר אהרן על קרנתיו', לזה אחר שנתקרב אהרן צוה על מזבח הקטורת, כדי שיגן עליו. ועוד שעיקר הקרבנות כולם - הקטורת, ולזה היתה בבוקר ובערב, קודם כל הקרבנות ואחר כל הקרבנות, 'בהיטיבו את הנרות'. ועל זה נאמר: 'שמן - שהוא שמן של מנורה - וקטורת ישמח לב' (משלי כז, ט), ועל זה נאמר אחר המשכן ואחר כל כלי... ושקולה נגד הכל, ואחרון אחרון חביב". אמנם בדברי ה"שפתי כהן" לא מפורש שמזבח הקטורת הוא הכלי החשוב ביותר במשכן אחרי הארון, אלא רק שהקטורת חשובה מאד, אבל מתוך שהוא שאל מדוע מזבח הקטורת נזכר בסוף, ולא עם הכלים הפנימיים, וענה על מעלת הקטורת נראה שכוונתו לומר כ"צרור המור" שמזבח הזהב נכתב בסוף לרוב חשיבותו, שהוא חביב מכל הכלים, כמובן מלבד הארון. ב. עיין גם ברבנו בחיי כאן (שמות ל, ט): "ובמדרש (תנחומא תצוה טו): 'שמן וקטרת ישמח לב' (משלי כז, ט) שמן שנמשח כהן גדול בשמן המשחה, וקטרת שהיה מקטיר לפני ולפנים והיה מתמר ועולה, 'ישמח לב' היו כל ישראל שמחים והיו יודעים שנתכפר להם ונתקבלו מעשיו. אתה מוצא שלא נשתבחו קרבנות מעולם כקרבנות הנשיאים, למה? שהקריבו הקטורת תחילה, שנאמר: 'כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת' (במדבר ז, יד), ואחר כך: 'פר אחד בן בקר', ולפיכך הקב"ה משבח קרבנותיהם: 'זה קרבן' פלוני, 'זה קרבן' פלוני. וכן אתה מוצא באחז שבטל את התורה, שנאמר: 'צור תעודה חתום תורה בלמודי' (ישעיה ח, טז), ועבד עבודה זרה והרבה להכעיס - ויתר לו הקב"ה כל שאר העברות, ולא ויתר לו בטול הקטורת, שכן כתיב: 'גם סגרו דלתות האולם, ויכבו את הנרות, וקטרת לא הקטירו, ועולה לא העלו בקדש לאלקי ישראל, ויהי קצף ד' על יהודה וירושלים ויתנם לזעוה' (דבה"ב כט, ז). כמה חביב קטורת לפני הקב"ה, שנעשה המשכן וכל כליו, ושחט את הקרבנות, וערך על המזבח, וסדר השולחן והמנורה, ולא ירדה שכינה, עד שהקריבו הקטורת. וכן מצינו שלמה בחכמתו שבאר זה ואמר שהקטורת מקובל וחביב לפני הקב"ה יותר מן העולה הנשחטת בצפון ומן השלמים הנשחטים בדרום, הוא שאמר: 'עורי צפון ובואי תימן, הפיחי גני יזלו בשמיו, יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו' (שיר השירים ד, טז)". אמנם רבנו בחיי לא דבר כלל על מזבח הקטורת, אלא רק על כך שהקטורת חשובה מאד, אבל אפשר שכוונתו שמתוך חשיבות הקטורת גם מזבח הקטורת נכתב בסוף פרשיות המשכן כ"צרור המור" וה"שפתי כהן".

1. מנין שהקטורת מכפרת?

כבר הובאה לעיל (בפ"א סעיף 4) הגמרא ביומא (מד ע"א) שאמרה: "למדנו לקטורת שמכפרת, שנאמר: 'ויתן את הקטורת ויכפר על העם' (במדבר יז, יב)". אם כן הגמרא למדה מפסוק שהקטורת מכפרת. והוסיפה שם הגמרא: "ותנא דבי רבי ישמעאל: על מה קטורת מכפרת? על לשון הרע, יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי". פירש רש"י (במסכת ערכין טז ע"א): "שבחשאי - קטורת נעשית בהיכל בחשאי, כדתניא בפרק הוציאו לו במסכת יומא (דף מד): 'פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה'. לשון הרע בחשאי הוא".

2. מנין שהקטורת מעשירה?

דבר זה נאמר גם כן בגמרא במסכת יומא (כו ע"א). במשנה שם נאמר: "הפייס השלישי: חדשים לקטרת באו והפיסו". ופירש רש"י: "חדשים לקטורת - מי שלא זכה לקטורת מימיו, ובגמרא מפרש מאי שנא חדשים, וכך היו מכריזין קול בעזרה". ובגמרא שם אמרו: "תנא: מעולם לא שנה אדם בה. מאי טעמא? - אמר רבי חנינא: מפני שמעשרת". ופירש רש"י: "מפני שמעשרת - לפיכך לא היו מניחין אותן לשנות"²⁵.

3. מדוע הקטורת גורמת לעושר?

נראה לבאר זאת על פי מה שכתב ה"חפץ חיים" בספר "שמירת הלשון" (שער הזכירה סוף פ"ו) בשם ספר הקנה: "ראה והבן שכל המוציא לשון הרע מפיו נדון בצרעת. אמר לו: רבי, אם כן יהיו כל ישראל מצורעים ח"ו, שהרי בעוון לשון הרע גלו ישראל! אמר לו: שקולה העניות כצרעת [פירוש: ועל ידי זה יוסר ממנו הגאווה, שהיא על פי הרוב הסיבה העיקרית ללשון הרע, כמו שכתב רבנו יונה ב'שערי תשובה' (שער ג' אות קעד)]. וכן איתא בתקוני זהר דעוון זה גורם חס ושלוש לעניות, על כן מי שרוצה לחיות בטובה ישמור עצמו"²⁶.

²⁵ בהמשך הגמרא שם נאמר: "אמר ליה רב פפא לאביי: מאי טעמא? אילימא משום דכתיב: 'שימו קטורה באפך' (דברים לג), וכתיב בתריה: 'ברך ד' חילו?' אי הכי עולה נמי, הכתיב: 'וכליל על מזבחך' (שם)! [רש"י: והא כתיב 'וכליל על מזבחך' - בההוא קרא גופיה]. אמר ליה: הא - שכיחא, והא - לא שכיחא". [רש"י: "הא לא שכיחא - ומסתברא דכי כתיב עושר - אדלא שכיחא, דאם לא כן - נמצאו הכל עשירים"].
²⁶ וכן כתב ה"חפץ חיים" שם גם בפ"ח ובפרק י"ז, וכן בחלק שני פ"ט.

נמצאנו למדים שלשון הרע גורמת לעניות. על פי זה יש לבאר מדוע הקטורת גורמת לעושר: כיון שהקטורת מכפרת על לשון הרע, כמו שנתבאר, ולשון הרע גורמת לעניות, הרי שהכהן המכפר על לשון הרע מסלק את העניות מאותם אנשים שדברו לשון הרע, ולכן מגיע לו שהוא עצמו יזכה לעושר, מידה כנגד מידה! יש לציין שמה שכתב ה"חפץ חיים" בשם ספר הקנה ובשם תקוני זהר כמעט מפורש בדברי רש"י על התורה!

רש"י כתב (שמות ב, טו) שדתן ואבירים הם שהלשינו על משה לפרעה, ואחר כך כתב: "כי מתו כל האנשים - מי הם, דתן ואבירים. חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת" (שמות ד, יט). נמצאנו למדים שדתן ואבירים שדברו לשון הרע נענשו בעניות²⁷!

4. מדוע הקטורת גורמת לשמחה?

על פי מה שלמדנו שהקטורת מכפרת על לשון הרע, נראה לבאר גם מדוע הקטורת גורמת לשמחה, שכן לשון הרע גורמת לסכסוך ולמריבה, והקטורת שמכפרת על לשון הרע מביאה לשמחה²⁸!

סיכום

נאמרו ארבעה הסברים עיקריים על השאלה מדוע לא נזכר מזבח הקטורת בין שאר כלי המשכן בפרשת תרומה, אלא רק בסוף פרשת תצוה:
א. מזבח הקטורת שונה בתפקידו מכל כלי המשכן, ולכן הוא לא נכתב בין שאר הכלים.

הסבר זה מתפצל לשני הסברים:

1. כלי המשכן הם להשראת השכינה, ואילו מזבח הקטורת אינו להשראת השכינה, אלא לתוספת כבוד (ספורנו).
2. כלי המשכן הם להשראת השכינה, ואילו מזבח הקטורת אינו להשראת השכינה, אלא לכפרה (הגר"א).

²⁷ עוד יש לציין שחז"ל אמרו שארבעה חשובים כמתים, ובהם המצורע והעני (נדרים סד ע"ב).
²⁸ א. ועיין גם בספר החינוך בפרשת תצוה (מצוה קג) שכתב: "משרשי מצוה זו, גם כן להגדיל כבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם, ואי אפשר להגדיל דבר בלב בן אדם ומחשבתו רק בדברים שהוא חושב אותם לגדולה וימצא בהם תענוג ושמחה, וידוע כי ענין הריח הטוב הוא דבר שנפש אדם נהנית בו ומתאוה אליו ומושך הלב הרבה, וריח הקטורת היה הטוב שאפשר ליעשות על ידי אדם, עד שאמרו זכרונם לברכה בפרק אמר להם הממונה (תמיד פ"ג דף ל ע"ב, יומא דף לט ע"ב), כי מריחו היו מריחין בו בשעת הקטרה מריחו עד ירושלים".
ב. עוד על מעלות הקטורת עיין במדרש תנחומא כאן סימנים יד-טו.

ב. כלי המשכן מעכבים את עבודת המשכן, ומזבח הקטורת אינו מעכב את ההקטרה (אחרונים).

ג. כיון שמזבח הקטורת מברר שאהרן ובניו הם הכהנים ולא אנשים אחרים, לכן נכתבה פרשת מזבח הקטורת בסוף פרשת תצוה שכולה עוסקת בקידוש אהרן ובניו לעבודת הכהונה ("קדושת לוי").

ד. כיון שמזבח הקטורת הוא המובחר שבכלי המשכן מלבד הארון, לכן הוא נכתב בסוף הציוויים על המשכן, שאחרון אחרון חביב ("צרור המור").

עוד כתבו המפרשים שני הסברים על משמעות כלי המשכן :

א. כלי המשכן הם כנגד כלי מלך בשר ודם בארמונו (ראב"ע וספורנו).

ב. כלי המשכן הם כנגד אברי האדם (מלבי"ם).

יהי רצון שנזכה לתקן את חטא לשון הרע והפירוד, ומתוך כך יבנה המקדש²⁹, ושם נהיה בשמחת עולם, בשוב העבודה לבית המקדש במהרה בימינו³⁰.

²⁹ עיין בספר "חפץ חיים" בהקדמה.

³⁰ א. על הסברים נוספים לכתיבת פרשת מזבח הקטורת בסוף פרשת תצוה עיין ברבנו בחיי, ב"כלי יקר" (ועל דברי ה"כלי יקר" עיין במדרש תדשא פי"א שהובא ב"תורה שלמה" כאן אות ד), ב"העמק דבר" לנצי"ב, ב"אזנים לתורה", וב"משאת המלך אהל יהושע" (לרב שמעון משה דיסקין, ירושלים תשנ"ח).

ב. עיין עוד ב"אור החיים" הקדוש (שמות כה, ט) שכתב: "ומזבח הזהב מצינו שעשה שלמה אחר, וגנו לשל משה (מל"א ז), כמפורש בדברי רבותינו ז"ל (מנחות צ"ט), שהשלחן והמנורה שעשה משה יש בו מחלוקת אם לא היו מסדרין ומדליקין אלא בו, או גם בשאר שולחנות והמנורות שעשה שלמה היו מסדרים ומדליקין, לפעמים בזה ולפעמים בזה, אבל מזבח הזהב דבר מוסכם שנגנו, ולא שמשו אלא בשל שלמה, וצריך לדעת: למה גנו של משה? ונראה כי התורה רמזה הדבר במה שעקרה סדר מצות מזבח הזהב ממקום שהיה ראוי לצוות עליו... וענין רמיזות מעשה בית עולמים אינו אלא רמז בעלמא". ועיין על כך במילואים ל"תורה שלמה" כרך כג סימן כט (עמ' רו-רז).